



## Työelämälähtöistä ja alakohtaista kieltenopetusta

Taina Juurakko-Paavola, Karita Mård-Miettinen

Tässä teemanumerossa tehdään matka yleissivistävän kieltenopetuksen ulkopuolelle. Artikkeleissa käydään niin ammatillisella toisella asteella, ammattikorkeakouluissa kuin yliopistojen kielikeskuksissa. Lisäksi vierailaan ammatillisen aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön parissa.

### Ammatillista vai erityisalan kieltenopetusta?

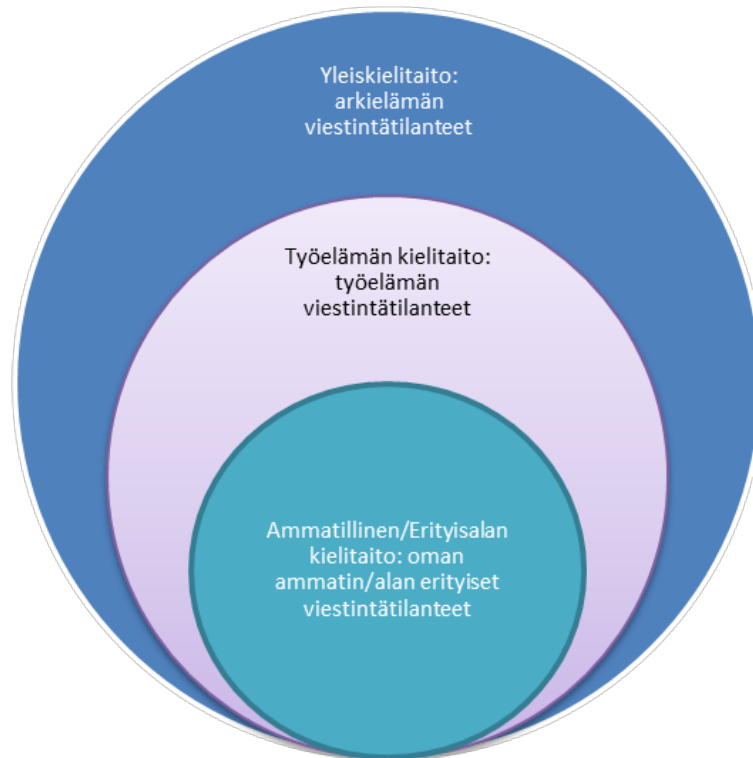
Millä suomenkielisellä termillä voisi kuvata muuta kuin yleissivistävää kieltenopetusta (pois lukien vapaa sivistystyö)? Jos käytetään termiä ”ammatillinen kieltenopetus” tai ”ammatillisesti suuntautunut kieltenopetus” (ks. esim. Kantelinen 2011) ongelmana on, että se vie monien ajatukset vain ammatilliseen toisen asteen kieltenopetukseen. Tämä termi on käännös Euroopan neuvoston 1990-luvulla esille nostamasta käsitteestä *vocationally oriented language learning* (lyhenne VOLL) (ks. esim. Vogt & Kantelinen 2012). Ammattikorkeakoulut ja yliopistojen kielikeskukset kuvaavat useimmiten tarjoamaansa kielikoulutusta termillä ”erityisalan kieltenopetus”, joka on käännös tätä aihetta koskevassa englanninkielisessä tutkimuksessa vakiintuneesta termistä *Languages for Specific Purposes* (lyhenne LSP) (ks. esim. Koskela & Katajamäki 2012; Robinson 2000).

Suomen kielessä voi ehkä käyttää näitä molempia termejä (”ammatillinen kieltenopetus” ja ”erityisalan kieltenopetus”) rinnakkain, vaikkakaan niiden määrittelyt ja erot eivät ole täysin selkeät. Olennaista on, että niillä kuvattava opetus eroaa yleissivistävästä kieltenopetuksesta ennen kaikkea lähtökohdiltaan: sekä ammatillisen että erityisalan kieltenopetuksen lähtökohtana on viestinnällisyyden lisäksi työelämälähtöisyys ja alakohtaisuus. Tämä työelämän viestintäorientaatio näkyy opintojaksojen opetus suunnitelmissa (ks. esim. liiketalouden perustutkinto [http://www.oph.fi/download/112194\\_Liiketalous.pdf](http://www.oph.fi/download/112194_Liiketalous.pdf)) niin tavoitteiden, sisältöjen kuin menetelmien määrittelyssä ja oppimistuloksissa ammatillisena tai erityisalan kielitaitona, jonka perustana on yleissivistävässä koulutuksessa saavutettu kielitaito.

### Yleiskielitaidosta ammatilliseen ja erityisalan kielitaitoon

Yleissivistävässä koulutuksessa (peruskoulu, lukio) hankittava kielitaito luo pohjan työelämässä tarvittavan ammatillisen tai erityisalan kielitaidolle. Yleissivistävät kieliopinnot tähtäävät yleiskielisen viestinnän perusvalmiuksien saavuttamiseen (POPS 2004; LOPS 2003). Opinnoissa harjoitellaan arkipäivän tavanomaisia suullisen ja kirjallisen kielenkäytön tilanteita, ja niissä tarvittavaa perussanastoa ja -rakenteita, ääntämisen ja oikeinkirjoituksen tärkeimpiä periaatteita sekä tutustutaan kohdekielen kulttuuriin. Näiden

tilanteiden ja taitojen harjoittelu luo perustaa, jonka päälle voidaan rakentaa sitten myöhemmin opinnoissa yleistä työelämässä tarvittavaa kielitaitoa ja tietyn ammatin/erityisalan kielitaitoa. Näitä kielitaidon osaamisalueita havainnollistaa kuvio 1.



Kuvio 1. Kielitaidon osaamisalueita

Kuten Härmäläkin (2010) on esittänyt, yleiskielitaitoa, työelämän kielitaitoa ja ammatillista/erityisalan kielitaitoa ei ole tarpeen rajata toisistaan, vaan ne ovat pikemmin toisiaan täydentäviä kielitaidon osia ja osin myös päällekkäisiä. Se kuinka syväälle tiettyyn ammattiin tai erityisalaan liittyvään kielitaitoon ammatillisen toisen asteen tai korkea-asteen opinnoissa voidaan päästä, vaihtelee kuitenkin aiemman osaamisen (yleissivistävien opintojen laajuus ja muualta hankittu osaaminen) ja tarjottavien ammatillisten tai erityisalan kieliohjelmien laajuuden mukaan. Jos käytössä on esim. ammattikorkeakoulun ruotsin opinnoissa 3 opintopisteen laajuinen kurssi (opetusta keskimäärin 32 tuntia), omaan alaan perehtyminen jää paljon vähemmälle kuin jos käytössä on 6 tai 9 opintopistettä. Ammatillisella toisella asteella kieliohjelmien laajuus on vielä suppeampi eli 1½ opintoviikkoa (opetusta noin 20-24 tuntia/ov) ruotsissa ja englannissa. Opinnot antavatkin vain pohjan ammatillisen ja erityisalan kielitaidolle, jota syvennetään ja laajennetaan työelämässä vastaan tulevien tarpeiden mukaan. Siksi on tärkeää, että opinnoissa kehitetään myös opiskelijoiden valmiuksia elinikäiseen kielenoppimiseen. Kieltenopettajilla on puolestaan ratkaiseva rooli siinä, kuinka viestinnällisiksi ja työelämälähtöisiksi opiskelijat kokevat ammatilliset ja erityisalan kieliohjelmat. Tämä asettaa omat haasteensa myös opettajankoulutukselle ja kielenopettajuudelle.

## Ammatillisen alan tai erityisalan kielenopettajaksi

Ammatillisella toisella asteella, ammattikorkeakoulussa tai yliopiston kielikeskuksessa työskentelevän kielenopettajan on yleiskielitaidon lisäksi hankittava itse myös tietyn erityisalan kielitaitoa ja perehdyttävä

alan viestintäkäytänteisiin. Tähän ei useinkaan tarjoudu mahdollisuutta yliopisto-opintojen yhteydessä, vaan tätä osaamista muun kuin yleissivistävän kieltenopetuksen valitseva kieltenopettaja joutuu usein hankkimaan työssäoppimalla, ts. käytännön kautta. Omat haasteensa kieltenopettajan työlle asettaa myös se, että kaikille erityisalaille ei ole valmiita oppimateriaaleja vaan kieltenopettajan on työstettävä kaikki opetusmateriaali itse, esim. kulttuuri on tällainen koulutusala. Toisaalta työ myös tarjoaa paljon mahdollisuuksia, koska esim. ammattikorkeakouluissa ja yliopistojen kielikeskuksissa ei ole valtakunnallisia opetussuunnitelmia, vaan ne laaditaan itsenäisesti. Kieliopintojen viestinnällisyys ja työelämälähtöisyys antavat myös paljon mahdollisuuksia erilaisten toiminnallisten opetusmenetelmien käyttämiseen ja erityisesti suullisen kielitaidon aktivointiin.

Opettajan pedagogisissa opinnoissa ei myöskään useimmissa yliopistoissa ole mahdollisuutta perehtyä ammatilliseen tai erityisalan kieltenopetukseen teoriaopinnoissa (ks. tark. Kantelinen 2011). Opetusharjoittelusta voi suorittaa osan muualla kuin yleissivistävässä koulutuksessa myös vain joissakin yliopistoissa. Nämä koulutuksen aukot asettavat omat haasteensa ammatillisen tai erityisalan kieltenopettajaksi hakeutuville. Myös perehtyminen ammatillisen tai erityisalan kieltenopetuksen erityispiirteisiin tapahtuu vasta käytännön työkokemuksen kautta.

## **Ammatillisen ja erityisalan kieltenopetuksen ja -opettajuuden monet kasvot käytännössä**

Tässä numerossa ammattikorkeakoulujen kieltenopetusta *tarkastellaan Taina Juurakko-Paavolan, Katja Oinosen ja Tarmo Ahvenaisen* artikkeleissa. Juurakko-Paavola pohtii ammattikorkeakoulujen kieltenopettajilta vaadittavaa osaamista nyt ja tulevaisuudessa: kieltenopettajuutta ja myös kieltenopettajien koulutusta haastavat niin opiskelijat kuin yhteiskunnan muutokset. Myös Oinosen artikkeli valottaa opettajanäkökulmaa ammattikorkeakoulujen kieltenopetukseen. Oinonen erittelee omia harjoittelukokemuksiaan ja arvioi Juurakko-Paavolan tavoin opettajaopintojen antamaa valmiutta opettaa kieliä ammattikorkeakoulussa. Ahvenainen kuvaa artikkelissaan kielitaitokasvojen käsitettä ja sitä, miten suomalaiset ja saksalaiset ammattikorkeakouluopiskelijat kokivat englanninkielisen vuorovaikutuksen yhteisessä työpajassa. Ahvenainen myös pohtii miten kieltenopetuksessa voisi huomioida kielitaitokasvat: tulisiko kielellistä vuorovaikutusta opettaa kasvojen herkkyyttä kunnioittamalla vai kasvoja karaisemalla?

*Anneli Airolan* aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koskeva artikkeli kuvaa sitä prosessia, jonka avulla ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kielikeskusten kielten ja viestinnän opettajat yhdessä määrittävät miten opiskelijoiden aikaisemmin hankkima osaaminen tulisi joko hyväksilukea suoraan tai osoittaa erilaisin näytöin. Yliopiston kielikeskuksen kieltenopetukseen paneudutaan myös *Kaisa Alasen ja Tiina Männikön* sekä *Sirpa Sipolan ja Marit Westin* artikkeleissa. Alanen ja Männikkö esittelevät Tampereen yliopiston kielikeskuksen pedagogista viitekehystä, joka opettajien, opettajaharjoittelijoiden ja opiskelijoiden mukaan on tuonut opetukseen linjakkuutta ja lisännyt mm. opettajien välistä yhteistyötä. Sipolan ja Westin artikkeli kertoo yliopistoyhteistyöstä, jossa suomen- ja ruotsinkieliset opiskelijat suorittavat osan toisen kotimaisen kielen kurssistaan yhteistyössä Tandem-menetelmää hyödyntäen. Artikkelista käy ilmi miten opiskelijat ja opettajat kokivat Tandem-yhteistyön.

Tärkeitä kielikoulutuksen toimijoita on myös ammatillisessa aikuiskoulutuskeskuksessa ja kansalaisopistossa. *Karita Mård-Miettinen* on haastatellut muutamia näiden oppilaitosten kielikouluttajia ja esittelee artikkelissaan heidän ajatuksiaan kielikoulutuspolitiikasta ja omasta toimijuudestaan. *Opettajan päiväkirjassa* päästään tällä kertaa tutustumaan ammatillisen toisen asteen kieltenopetuksen monipuoliseen ja haastavaan arkeen.

*Kirjoittajista Taina Juurakko-Paavola on Kielikoulutuskeskuksen johtaja Hämeen ammattikorkeakoulussa ja Karita Mård-Miettinen Kielikoulutuspolitiikan verkoston teemavuoden yliopistotutkija.*

## Lähteet

Härmälä, M. (2010). Yleiskielitaitoa vai erityisalan kielitaitoa? Työelämän kielitaitovaatimukset kielitaidon arvioinnin näkökulmasta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta – joulukuu 2010*. Viitattu 3.12.2012. <http://www.kieliverkosto.fi/article/yleiskielitaitoa-vai-erityisalan-kielitaitoa-tyoelaman-kielitaitovaatimukset-kielitaidon-arvioinnin-nakokulmasta/>

Kantelinen, R. (2011). Joensuulainen ASKO: Ammatillisesti suuntautunut kieltenopetus. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta – marras-joulukuu 2011*. Viitattu 3.12.2012. <http://www.kieliverkosto.fi/article/joensuulainen-asko-ammattillisesti-suuntautunut-kieltenopetus/>

Koskela, M. & Katajamäki, H. (2012). Ammattikielisten tekstien tutkimisesta – esimerkkinä tilintarkastuskertomus. Teoksessa Heikkinen, V. & E. Voutilainen & P. Lauerma & U. Tiililä & M. Lounela (toim.) *Genreanalyysi - tekstilajitutkimuksen käytäntöä*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 29. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Viitattu 3.12.2012. <http://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk29/Genreanalyysi.pdf>

LOPS (2003). Lukion opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.

POPS (2004). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.

Robinson, P. (2000). Languages for Specific Purposes. Teoksessa M. Byram (toim.) *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning*. London: Routledge, 337-342.

Vogt, K. & Kantelinen, R. (2012). Vocationally oriented language learning revisited. *ELT Journal*, September 2012.